

מי המעצב?

תפקיד ההורים בעיצוב הזהות הציונית-דתית של המתבגר

לאה לוי, מדריכת במ"ה ארצית,
שרה טוויל, מדריכת כישורי חיים ארצית

רציונל

אריקסון הגדיר את "הזהות" כגרעין מרכזי באישיות, ההולך ומתגבש בכל אחד משלבי ההתפתחות של האדם. בכל שלב נבנה נדבך אחד באישיות, וצירופם של נדבכים אלו לכלל שלמות אינטגרטיבית יוצר את הזהות האישית.

לדבריו, הזהות מתעצבת בחוויות שיש במרכזן גילויי אמון ונאמנות לבני אדם כיחידים וכקבוצות, לצד גילויי אמון ונאמנות לרעיונות ולמערכות השקפה. הפרט מזדהה עם דמויות משמעותיות מתווכות, המפגישות אותו עם ערכי החברה, והטמעתן של דמויות אלו בתודעתו מהווה בסיס לגיבוש זהותו.

ההזדהות עם מודלים חיים היא ראשיתו ועיקרו של תהליך עיצוב הזהות. המודלים החיים הראשונים הם דמויות ההורים, וממשיכיהם הם המורים.

אפשר להרחיב את מעגל המפגשים ולזמן ללומד, באמצעות תוכני הלימוד, מפגש עם דמויות מופת שאין לו קשר ישיר עמו, בשל הריחוק בזמן או במקום, אך הן ראויות לשמש מושג לחיקוי ולהזדהות. דמויות אלו מייצגות את הניסיון האנושי, התרבותי, המדיני והרוחני, ובאמצעותן נפתח בפני הלומד עולם של דרכי חשיבה, רעיונות, ערכים, סגנונות חיים ודפוסי חיים.

מפגש כזה הוא מעין טבילה שטובלים את התלמיד בכל המשובח בשיריהם [...] ובדברי המוסר [...]. של אנשי קדם מצוינים, על מנת שיתלהב ויחקה אותם ויתגעגע להידמות להם.

(מעובד עפ"י ד"ר רפי ועקנין, זהות יהודית - עיון פסיכולוגי במקורות ישראל, פרק ג', עמ' 38)

קהל יעד

הורים למתבגרים

נספחים

נספח 1: "שתי לידות לאדם", הרב בר שאול, כמספר המשתתפים

נספח 2: "עוגת החיים שלי", כמספר המשתתפים

צבעים: כחול, צהוב, אדום, ורוד, ירוק - כמספר המשתתפים

מטרות הסדנה

1. לבחון מה תפקידנו כהורים בבניית הזהות הציונית-דתית.
2. לברר מה הגורמים המשפיעים והמעצבים זהות ציונית-דתית.
3. לברר מה יחסנו אל השונות בין זהות ההורה והמתבגר.

מהלך הסדנה

במ"ה - חלק א

המנחה יחלק למשתתפים את הקטע "שתי לידות לאדם" ויקריאו באוזניהם.

שאלות להובלת השיח

1. אילו מילים מהדהדות בתוכך כהורה?
2. אילו מילים עשויות להדהד אצל ילדיך למשמע קטע זה?
3. שתי לידות עלולות להפוך לקונפליקט. האומנם? הדגימו.
4. תפקידנו כהורים בלידה הראשונה מובהק וברור. האם יש לנו תפקיד גם בלידה השנייה (העצמית) של הילד שלנו? מהו?

במ"ה - חלק ב

א. המנחה יחלק לכל משתתף דף משימה, "עוגת החיים שלי", ויבקש למלא את המשימה. הערה: במטרה לייצר כנות ופתיחות חשוב לציין כי הדף הוא אישי, וכי אין צורך להיחשף בשום שלב. המנחה יניח את כל הדפים על הרצפה במרכז החדר, ויתבונן יחד עם המשתתפים בצבעים המופיעים בדפים.

שאלות להובלת השיח

1. מהו הצבע הבולט ביותר?
2. איזה צבע חסר, או מופיע מעט מאוד?
3. מה אפשר לומר על פריסת הצבעים שלפנינו?
4. כיצד מצטיירת השפעתו של בית הספר על פי פריסת הצבעים?
5. האם לדעתכם חל שינוי מאז הזמן שהייתם תלמידים?

במקביל, במהלך השיח יכתוב המנחה על הלוח רשימה של גורמים שסייעו והפכו דמויות להיות דמויות משפיעות לחיוב.

לדוגמה: אמפתיה, הקשבה, כריזמה, ידע, אמונה, דוגמה אישית, מסירות

הערה למנחה 1: מומלץ להצביע בפני ההורים על החשיבות הרבה של התבוננות ההורים פנימה, על עצמם כמתבגרים, לפני שההורה ניגש להתבונן על ילדיו. מומלץ להיזכר בעצמנו כמתבגרים. הזיכרון וההתבוננות עשויים לייצר אמפתיה ופתיחות לעיסוק בנושא זהות.

הערה למנחה 2: כהכנה לערב במ"ה אפשר לקיים פעילות דומה עם התלמידים, ולהביא את התוצרים או את התובנות שעלו לערב במ"ה. מעניין לבדוק אם יהיה פער בין-דורי.

ב. המנחה יחלק למשתתפים את חזון החמ"ד ויקריאו באוזניהם.

המנחה יספר למשתתפים, בכמה מילים, על אודות עבודת בית הספר בכיתות ובמרחב הבית ספרי למען טיפוח זהות ציונית-דתית והטמעת חזון החמ"ד (פרטים בקובץ נפרד ובאתר החמ"ד). המנחה יבקש מכל משתתף לבחור מילה / משפט / מטרה מתוך חזון החמ"ד, אשר עשויים לחולל הבדל בנפשו של המתבגר ולהשפיע באופן חיובי על זהותו הציונית-דתית.

במ"ה - חלק ג

המנחה יבקש מכל משתתף להרכיב רשימה המייצגת את מרכיבי הזהות ולבנות תעודת זהות, כפי שהוא היה רוצה שיהיו אצל ילדיו.

רשימת מרכיבים (הצעה): קיום מצוות, התנדבות, שמירת הלשון, מצוינות לימודית, אהבת הארץ, חריצות, תפילה בכוונה, שקדנות, ענווה ועוד

המנחה יבקש מן המשתתפים לשבת בזוגות ולשוחח על אודות הרשימה שלהם, ולענות על השאלות הבאות:

1. על פי מה בחרתי?
2. מה היו ההתלבטויות שלי והיכן הרגשתי החלטי?
3. שתפו את בן הזוג בדוגמאות למעשים שאתם עושים כהורים לשם פיתוח המרכיב שאותו בחרתם לשבץ ראשון בתעודת הזהות של ילדכם.

סיכום במליאה

למנחה: במליאה אפשר לעסוק בשאלה "כיצד אנו מפתחים באופן מעשי את זהות ילדינו". לעתים יש פער בין הרצונות שלנו כהורים ובין פיתוח הזהות בחיי המעשה. יכול להיות שנוכל למצוא כיוונים לעבודה עם ילדינו בחזרה לרשימה שבה פתחנו - מה השפיע עלינו כילדים בגיבוש הזהות. אפשר לסיים בסבב שבו כל הורה בוחר מילה אחת כצידה לדרך לעצמו, לגבי תפקידו בעיצוב הזהות של ילדיו.

לסיום אפשר להקריא את שירו של יהודה עמיחי: "אבי היה אלוקים...".

נספח 1

שתי לידות לו לאדם -
 אחת שלא מדעתו, ואחת מדעתו.
 אחת - על ידי אחרים, ואחת - על ידי עצמו.
 ראשונה - לקתה בחבלי לידה,
 שנייה - נתברכה בחבלי יצירה.
 ראשונה - מאורע לשעתה,
 שנייה - נמשכת כל ימי חייו של האדם.
 ראשונה - לידת הגוף,
 שנייה - לידת נשמה.
 ראשונה - יציאתו מבטן אמו,
 שנייה - התגלות מהותו.
 הרב בר שאול

נספח 2 - עוגת החיים שלי

לפנייך עיגול ריק - עוגה. חלק את העוגה לחמש "פרוסות עוגה" שונות בגודלן. צבע כל פרוסה בצבע שונה;

הצבעים מייצגים את מידת ההשפעה שיש לכל גורם על התפתחותך כאדם בוגר ציוני-דתי.

מפת הצבעים:

כחול - בית
 אדום - בית ספר
 צהוב - תנועת נוער
 ורוד - חברים
 ירוק - דמות משמעותית

